

## **AUTORSKI TEKST: SAMIR HADZIC**

### **BUDUĆNOST DIPLOMATIJE**

Osvajanje novih komunikacionih tehnologija izazvalo je revoluciju i dovelo do opšteg pojma "Mass-komunikacija". Korišćenje "Interneta" kao najveće globalne mreže ikad stvorene, koji danas predstavlja najmoćniji medij dostupan svima, je izvršilo snažan uticaj na diplomatiju. Kroz istoriju tokom tehnološkog razvoja i pojavljivanja određene komunikacione tehnike, često puta je izazivalo mišljenje da će diplomatija nestati. Međutim pokazalo se suprotno. Možemo slobodno reći da su diplomatija i tehnološki razvoj vječito vodili rat u kome nije bilo pobjeđenih, naprotiv jedno drugo su opravdavali.

Tačno je da se diplomatija neprestano mijenja i da je u potpunosti drugačija nego što je bila u 19 vijeku. Ona će i dalje nastaviti da se mijenja i prilagođava potrebama svim međunarodnim subjektima i pod snažnim uticajem naučno tehnološkog razvoja.

Ako se prisjetimo kako se na naslovnim stranama pojedinih knjiga i udžbenika koji nose naziv diplomatija predstavljala, sa čuvenom slikom Kongresa iz Beča, gdje je konstruisana struktura diplomatije u poslednja dva vijeka, i ako prelistamoo današnju štampu, u rubrikama spoljana politika, vidjećemo da je došlo do znatnih promjena.

Najbitnija pitanja koje se danas postavljaju u vezi modernizacije diplomatije su:

- Šta se promijenilo, šta će nastaviti da se mijenja u diplomatiji kao profesiji kao i u okruženju u kojem funkcionise;
- Koji su zahtjevi pred diplomatijom u svjetlu globalizacije;
- Kako i na koji način moderna informaciona tehnologija utiše na organizaciju spoljnog servisa;
- Kakva je budućnost evropske diplomatije, koja su vještine koje diplomata mora poznavati, koje kvalifikacije diplomata mora posjedovati, gdje i kada moraju biti u pravu, i u čemu trebaju da se prilagođavaju?

### **IZAZOVI NOVE DIPLOMATIJE**

Ukoliko govorimo o esnciji diplomatije i ukoliko uporedimo tradicionalnu i modernu diplomatiju, kao i o njihovom odnosu i razlici onda dolazimo do pojma javne diplomatije. Diplomacija se često definiše kao multidisciplinarni posao. Prije svega kroz istoriju posao diplomatije je bio ceremonijalnog karaktera kao i socijalozovanje zemlje koja se predstavlja. Pored uloge predstavljanja, diplomate su takođe imale ulogu pregovarača, koordinatora između više eksperata, kmunikologa, posmatrača i analitičara i na kraju savjetnika sopstvene vlade. Važno je naglasiti da je diplmatija profesija koja povezuje i i teoriju i praksu i koja ih podjednako upotrebljava. Cilj je da se kreira i definiše novo uputstvo sa namjerom da se teorija i praksa koriste efektivnije.

Često se kroz istoriju diplomatija definisala kao zatvorena radnja, jer su diplomate isključivo davale značaj bezbjednosti zemlje koje zastupaju. Iz tog razloga diploamtija se često nazivala »Svijet ljubaznih špijuna«, a diplomate kao licencirani špijuni. Ili u drugom slučaju ljubaznim ljudima koji su poslani van zemlje da lažu u interesu sopstvene zemlje. Gore navedeni atributi datiraju i predstavljau prošlost. Sada živimo u novom

modernom svijetu i stvaramo novi svjetski poredak u potpuno novim uslovima. Vođeni tim razlogom i diplomate treba da kreiraju svoj novi imidž.

On u stvari treba da predstavlja samorefleksiju na novi moderan svijet, sa politički korektnim preferensom, kao što su saradnja a ne takmičenje, značaj zajedničkih vrijednosti, međuzavisnost nacija kao dio supranacionalnih tijela, decentralizacija moći, prekompozicija i balansiranje nacionalnih interesa, kosmopolitsko prihvatanje novog svjetsko poretka, ili jednom riječju globalizacije, brenda novog fenomena na kojem će u većini zemalja biti zasnovana spoljna politika. Naravno da ova samorefleksija na aktuelne pojave nove epohe u diplomatiji izazivaju određene promjene i prilagođavanja. Prihvatanjem osnovnih principa tradicionalne diplomatije i kreiranjem nove takozvane javne diplomatije predstavlja uvođenje novih trendova.

U savremenom svijetu globalnih komunikacija niti jedna profesija ne može biti sakrivena od očiju javnosti. Esencija diplomatije se i nije i neće se mijenjati tokom vremena ali načini na koji se ona može mnogo bolje koristiti da bi se obezbjedio što bolji učinak, hoće i mora. Diplomate treba i dalje da posjeduje vještine da informišu, pregovaraju i analiziraju, ali takođe oni treba da izgrade nove komunikacione vještine kako bi se srela sa izazovima nove industrijske tehnologije u informacionom sektoru. Diplomate danas mnogo više nego prije treba da objašnjavaju tradicionalne aktivnosti u javnosti kao i spoljnu politiku koju sprovode. Koliko do jue ove stvari su bile stroga tajna i držane su daleko od očiju javnosti jer su okolnosti bile takve da su se diplomate smatrali finim i ugladenim špijunima.

Mediji su danas jedan od ključnih činilaca i posrednika u sprovođenju i kreiranu spoljne politike. Saradnja u osnovi predstavlja naslanjane spoljne politike na proces globalizacije što je u medijima prisutno i gdje se u svakom momentu traži podrška javnog mnijenja.

## **MEĐUDRŽAVNE STRUKTURE**

Ujedinjene Nacije kao najveća univerzalna međunarodna organizacije je znatno promjnila svoju strukturu. Broj država od trenutka kada su osnovana 1945. godine se uvećao za četiri puta i sada broji 192 države. U isto vrijeme određene kategorizacije su izgubile svoje značenje, tipa podjele na istočne i zapadne, ili sjeverne i južne. Sada su postale aktuelne neke druge kategorizacije kao što su bogati i siromašni, uključene i isključene iz procesa globalizacije, demokratske i nedemokratske zemlje.

Međunarodne organizacije su sve više dobile na značaju i sve veći broj zemalja učestvuje u njihovom radu. Pokazalo se da bilateralna diplomatija koja je osnov i veći dio međunarodnih odnosa nije u stanju da riješi odgovarajuća pitanja. Predpostavlja se da će međunarodne organizacije sve više dobiti na značaju i da će postati glavna scena međunarodnih odnosa. One se međutim ne bave međunarodnim odnosima već konkretnim pitanjima, ekonomskim, socijalnim, prostornim uređenjem, održivim razvojem, i drugim oblastima koji predstavljaju dio unutrašnje politike zemalja.

Pojedine zemlje imaju federativan model uređenja i svjedoci smo da pojedini entiteti, republike, ili regije učestvuju na međunarodnoj sceni. Regionalne inicijative u većini slučajeva ruše granice između država i postaju međunarodno relevantne.

Države su izgubile monopol nad međunarodnim subjektivitetom međunarodnog prava. Danas međunarodne organizacije i drugi entiteti su prepoznati kao subjekti međunarodnog prava. Svoje mjesto na međunarodnoj sceni pronašli su i drugi činioci kao što su biznis koji je istovremeno aktivan i na nacionalnom i na internacionalnom nivou, multinacionalne kompanije, kao i 15.000 nevladinih organizacija koje su direktno uključene u međunarodne odnose.

Određene međunarodne organizacije kao što su: International Red Cross, Amnesty International, Médecins sans Frontières, Greenpeace, Human Rights Watch i takođe religiozne organizacije kao što su Katolička crkva, Udužene Pravoslavne crkve, Islamska religijska organizacija, uživaju veliku podršku međunarodne javnosti. One funkcionišu uz pomoć osoblja koje po svojim funkcijama i djelatnostima ispunjavaju slične kriterijume kao i diplomate. Ukoliko to žele oni mogu biti kvalifikovani kao diplomate. U svijetu je postala praksa da se međunarodnim organizacijama i njihovom osoblju priznaju sva ili dio prava koji se priznaje državama i diplomatama u skladu sa Bečkim konvencijama. Mnoga bitna područja kao što su ljudska prava, razvojna saradnja, prostorno uređenje, održivi razvoj, i dr, se ne bi mogle tretirati bez doprinosa koji kroz svoje djelovanje daju međunarodne nevladine organizacije. Njihove aktivnosti su značajno podržane pojavom određenih međunarodnih pokreta koje promovišu pojedine slavne ličnosti, NGO, zainteresovane države, i pojedinci iz svjetskog Show biznisa.

Svi gore navedeni akteri dijele zajedničke ciljeve i interese, međusobno su povezani, oni podstiču akciju i reakciju. U većini slučajeva NGO pomažu u izazvinju razloga, što će dovesti do promjene izgleda budućih međunarodnih odnosa ili pomoći da se definišu budući globalni izazovi. One mogu značajno predstaviti demokratičnost diplomatije što bi joj u mnogome povratilo legitimitet, Njihovo učešće na međunarodnoj sceni značajno smanjuje broj važnih pitanja. Činjenica je da velike NGO predstavljaju međunarodno civilno društvo. Isto se dešava i sa internacionalnim preduzećima koja dovode do poštovanja i korporativne društvene odgovornosti.

## **KAKO JE SVE POČELO – HRONOLOGIJA DEŠAVANJA**

U aprilu 2002 godine, delegati 66 nacija i veliki broj nevladinih organizacija okupilo se u New Yorku-u da proslavi uspostavljanje Međunarodnog krivičnog suda. MKS je zvanično počeo sa radom 1. Jula 2002. SAD nisu željele da učestvuju u ovom procesu i krenule su u diplomatsku ofanzivu potpisivanja bilateralnih ugovora sa pojedinim zemljama da njihovi vojnici tj. građani neće biti izručivani ovom sudu. EU je konsolidovala svoje snage i jasno poslala poruku da zemlje članice neće učestvovati u tim pregovorima kao i zemljama kandidatima da ne ulaze u takve aranžmane sa SAD jer se to direktno kosi procesom njihovog integrisanja u EU. Iako najmoćnija svjetska sila koja je u diplomatskim aktivnostima bilježila pobjede, ovoga puta nije zabilježila pozitivan rezultat. SAD su se našle na gubitničkoj strani, nova diplomatija je pobijedila tradicionalnog pobjednika.

Ono što je karakteristično za ovaj istorijski događaj jeste činjenica da je “nova diplomatija” vodila brzu i efikasnu kampanju i da je tu pobjedu ostvarila uz pomoć

uticajnih nevladinih organizacija i znatnog broja srednjih i malih zemalja. Prekid sa tradicionalnim procesima ubjeđivanja i uspostavljanje nove metodologije kao i nevjerovatna brzina ovih napora je odnijela pobjedu. Svakako da je prva velika drama u diplomatiji "Proces u Otavi", ali značaj uspostavljanja Međunarodnog Krivičnog Suda je bio presudan za kreiranje novih diplomatskih odnosa. Međunarodno pravo postaje pravna legalizacija međunarodne politike. Konvencije iz Otave u Rimski proces u vezi uspostavljanja Međunarodnog Krivičnog Suda je vodio u proces pretvaranja nove globalne politike u međunarodno pravo.

Proces u Otavi koji se odnosio na nagazne mine i zabranu njihove upotrebu kao i na druge vrste oružja, je bio preteča međunarodne kontrole naoružanja. Znatno broj novih nevladinih organizacija kao i Međunarodni crveni krst, zaključili su da je potreban novi predlog. Tradicionalne nevladine organizacije su se bavile humanitarnim radom i zaštitom određenih vrijednosti, međutim ovoga puta su izišle iz okvira diplomatskog procesa i pokrenule određen broj srednjih i malih država i zatražile njihov zajednički sastanak kako bi definisale kompletno rješenje oko upotreba nagaznih mina. Ovaj način rješavanja problema je proglašen od strane pojedinih svjetskih političara kao neobjašnjiv u kontekstu konvencionalnih međunarodnih odnosa.

Vodeći akteri u ovom procesu tokom 1996-97 bile su nevladine organizacije. Međunarodna kontrola zabrane upotrebe nagaznih mina je sprovedena od strane nevladinih organizacija, njih oko 1000 iz preko 60 zemalja. Sastanak koji se održao u Otavi je bio front i centar gdje su delegati učestvovali u pisanju predloga. Od delegata je traženo da izvrše uticaj na zemlje koje predstavljaju da donesu odluku o zabrani upotrebe nagaznih mina.

Jedan broj srednjih i malih zemalja po veličini vođen Kanadom čiji je ministar spoljnih poslova snažno i energično podržao ovu kampanju, uključujući Norvešku, Austriju i Južnu Afriku, radio ruku pod ruku sa nevladinim organizacijama na ostvarivanju ovog cilja.

Dnevne aktivnosti koje su se sprovodile u ovoj kampanji nagovijestile su novi vid diplomatije jer su poprimile više marketinške kampanje nego ostali međunarodni pregovori. Otava se pretvorila u svjetski medijski centar, svaki dan je imao svoju poruku. SAD nisu željele da razumiju ulogu nove diplomatije. Uz posredovanje Kanade SAD su u jednom trenutku bile spremne da ulože određen broj primjedbi ali su napustile pregovore i zajedno sa moćnim zemljama, Rusijom i Kinom postale zemlje nepotpisnice. Bilo je ironično da se pitanje zabrana upotrebe nagaznih mina rješava bez učešća zemalja koje predstavljaju više od pola populacije svijeta. Međutim i sam proces i postignuti rezultati. Borba protiv upotrebe nagaznih mina je postala model međunarodne saradnje i aktivnosti, ovaj proces je dokazao da koalicija sastavljena od vlada, nevladinih organizacija, međunarodnih institucija i civilnog sektora mogu uticati na globalna dešavanja i promjene. Nova diplomatija je spremna čekala novu priliku da se pokaže u još organizovanijoj formi.

Jedan od najznačajnijih događaja koji su uticali na još jasniji prikaz nove diplomatije jeste svakako usvajanje Rimskog Statuta koji se odnosi na uspostavljanje Međunarodnog krivičnog suda. Ovoga puta koalicija nevladinih organizacija i zemalja koje su podržavale proces je izgledala isto tako jaka kao i ona koja je bila organizovana tokom usvajanja procesa u Otavi. Još jednom je nova diplomatija brzo i efikasno procesuirala svoju kampanju sa iznenađujućim rezultatima. Svi koji su učestvovali u kampaji za MKS po novom modelu diplomatije povlačili su paralelu sa procesom u Otavi. NVO su bile centralni igrači, uključeni u razvoj događaja, pripremajući dokumenta i lobiranja nadležnima. Ogroman broj privatnih sastanaka između NVO organizacija, određenog broja država i jednog broja lidera nagovještavao je ponovni uspjeh nove diplomatije. Uputstva nove diplomatije su postala mnogo jasnija i konkretnija u procesu uspostavljanja MKS. Ovog puta nacrt dokumenta nije bio pregledan od strane odgovornog komiteta i konačna verzija nije podijeljena sve do ranih jutarnjih sati posljednjeg dana. Onemogućene da se slože oko definicije agresije, konferencija je odlučila da se taj pojam uključi i da se naknadno definiše. Druga taktika nove diplomatije u Rimu je podizanje ključnih elemenata suda u paketu što je značilo ili uzmi ili ostavi. Retorika nove diplomatije označila je otvoren i providan proces. Nije se ostavilo prostora za dalje intervenisanje nad predlogom, sve se brzo dešavalo o predlogu se dalje nije moglo pregovarati. Sve je vodilo ka konsenzusu kao novom standardu međunarodnog prava. Treći korak u novoj diplomatiji nametnuo je predlog zasnovan na konsenzusu sa pravim glasanjem nacija. Rimski Statut je trebalo da podrži 60 nacija van okvira od 189 nacija članica UN. Sud koji će imati nadležnost širom svijeta, čak i nad građanima čije zemlje nisu potpisale Statut. Dalje ovaj proces nije davao značaja geografskoj zastupljenosti, broju populacije i veličini jedne zemlje, ili strategijsku poziciju, već jednostavan princip jedna nacija jedan glas. Kao najznačajniji rezultat nove diplomatije jeste svakako volja da se rješavanje jednog pitanja izopšti iz uobičajenog međunarodnog procesa za donošenje odluka i kreira novi proces. Sva ova uputstva od korišćenja posebnog rečnika pa do marketinških tehnika predstavljale potpunu novinu u međunarodnom pravu.

Raznovrsni napori nove diplomatije su se karakterisali terminima “učestvovanje”, “opunomoćenost”, “centralizovano od strane ljudi”, i “konsenzus”. U stvari dokumenta koja je nova diplomatija stvarala su kružila kao “dokumenta konsenzusa”. Ciljevi su komunicirani ne jezikom međunarodnog prava ili međunarodnih organizacija već jezikom ljudskih prava. Kao kontrast, predlog tradicionalne diplomatije je uvijek bio anahron, a SAD su se ponašale arogantno.

Jedan od novih pretenzija nove diplomatije je da ona predstavlja ljude a ne vlade. Jedan od njenih lidera, bivši kanadski ministar spoljnih poslova Axworthy, je argumentovao da je veliki uticaj na bezbjednost i sigurnost istorijski gledano iznikao iz konflikta između pojedinih država, kao i da je glavni posao ministra spoljnih poslova bio da vodi odnose na tom nivou. Sada međutim, najveći konflikt je unutar prirode, i veliki rizik za individualnu sigurnost i bezbjednost, kako tvrdi nova diplomatija, je u svakodnevnom životu; hrana, voda, zaposlenje, javna bezbjednost. Kao što je Axworthy zaključio »Ovo je paradigma koja je podigla međunarodnu bezbjednost: od brige za zaštitom o uvođenjem sigurnošću za države, do zaštite i bezbjednosti civila«. Ova nova forma individualne bezbjednosti je iznudila je izlaženje iz ustaljenih diplomatskih okvira koji su se kretali na

relaciji vođenja diplomatije između država i stvaranje odvojene međunarodne institucije i programe koji se bave pojedincima.

Veliki rizik 21 vijeka je sta svakako činjenica da globalni život u prirodi postaje lični a ne nacionalni. Ova činjenica navodi na zaključak da će neke NVO i neke druge vlade uspostaviti standarde i sprovoditi politiku za svakog pojedinca, prije nego neki nacionalni lider zemlje u kojoj živimo.

## **BUDUĆNOST NOVE DIPLOMATIJE**

Za one koji preferiraju međunarodnu političku scenu zasnovanu na bipolarizmu, sve će manje biti mjesta, posebno kada posmatramo arenu dešavanja u kojima glavnu ulogu igraju međunarodne organizacije i međunarodno pravo. Na jednoj strani je globalizacija koja ima snagu i mogućnost da proaktivno utiče na agendu jakih međunaordnih organizacija. Na drugoj strni su oni koji nastavljaju da vjeruju u primat nacionalnog državnog sistema, sa međunarodnim organizacijama i međunarodnim pravom u drugom planu, koji se koriste po potrebi. Na Rimskoj konferenciji oko uspostavljanja Međunarodnog suda pravde, Lloyd Axworthy je apostrofirao da vođenje debate nije sukob između “osovine zla”, aludirajući na J. Busha, i dobrih momaka; stvarna debata se vodi između onih koji vjeruju u vrijednost prava, međunarodne saradnje, i kolaboracije, i onih koji misle da mogu uraditi sve što žele koristeći snagu koju imaju.

Međutim, oni koji učestvuju i koriste novu diplomatiju su izvojevali veći broj pobjeda i neće stati da i dalje pobjeđuju. U stvari, NVO i dobro misleće države nastavljaju i dalje da se sreću i komuniciraju o daljim projektima koje će zajednički relaizovati. Oni svakako stvaraju novu globalnu arhitekturu za 21 vijek. U izvještaju Komisija za globalno vladanje, sa sloganom “moje globalno selo” i antiameričkim tonom , govori se o organizovanju života na planeti ne na principu blansiranja moći između nacija.

Pojedinačni planovi nove diploamtije mogu se podvesti pod generalne planove UN “počev od održivog razvoja”. Ovaj termin se nevjerovatno često upotrebljava u retorici UN, sugerišući da je budućnost nešto više od ekonomskog rasta i razvoja i da se više treba fokusirati na ograničeni razvoj na održivom nivou. Neki misle da će Kanada i druge zemlje staviti zabrane na državne budžete koji se odnose na izdvajanja za vojsku. Sa velikim brojem NVO koje se bave ljudskim pravima, rodnom ravnopravnošću i zaštitom prava djece, ovo pitanje oko vojnog budžeta će postati četvrto po redu.

S druge strane SAD i druge moćne države koje se protive novoj globalnoj diplomatiji i dešavanjima koje ona predviđa, moraju biti više proaktivniji. Za početak oni moraju mnogo jasnije geladti na planove i aktiovnosti nove diploamtije, čak mnogo prije otpočinjanja same aktivnosti. Ustvari mora se obezbjediti prostor za saradnju NVO –a i vlada, prije otvaranja pitanja od strane nove diplomatije. U stvari dolazi do retroaktivnog procesa u kojem NVO-e motre na vlade i glavne aktere u javnoj diplomatiji, dok vlade trebaju da motre na NVO-e koje zauzimaju vodeća mjesta.

Međunarodna politika danas ima tendenciju da dominira u svim medijima u Evropi, SAD i ostalim djelovima svijeta. Učesnici međunarodne politike su postale javne ličnosti. Međunarodna politika je iz dana u dan otvorenija za javnom uticaju i kriticizmu. Za diplomate ovo znači da su još odgovornije i izloženije kritici javnog mnjenja. Javnost očekuje objašnjenja, novinari zahtjevaju intervjue, parlamenti traže informacije. Mnoga pitanja iz domena međunarodne politike ulaze u domen nacionalne politike, čak i regionalne i lokalne. Veliki broj pitanja i odluka koji se donse u međunarodnoj politici se direktno odražavaju na svakodnevni život.

Za agente međunarodne politike koji su se do sada bavili politikom na visokom nivou postaću uobičajene da se bave pitanjima: pravilima u oblasti trgovine i stranih investicija, pitanje prostornog uređenja i okoline, pitanje migracije, pitanje tranzitinih puteva kao i pitanja koje se odnose na uslove života mnogih ljudi

U isto vrijeme za sva gore pomenuta pitanja postoje ministri u nacionalnim vladama, eksperti u pojedinim vladinim agencijama koji takođe uspostavljaju međunarodne kontakte. Oni takođe sarađuju sa kolegama iz drugih zemalja koji se bave istim poslovima, i prisustvuju međunarodnim konferencijama. Ova situacija se graniči sa sukobom prema tradicionalnim “vrtarom” funkcije ministarstva spoljnih poslova, koja zavisi od preuzimanja domaćih poslova od međunarodnih i vodi u dvije različite političke arene. U peiodu globalizacije ministarstvo spoljnih poslova postupilo bi nepromišeljnoe ukoliko pokuša da zadrži zahtjeva kao opravdanje za svoje postojanje. Ukoliko bi insistiralo na ovom slučaju ostala ministarstva bi premostila ulogu i funkciju ministarstva spoljnih poslova. Neralno je zamisliti da pojedina ministarstva kao Ministarstvo uređenja prostora, ili ministarstvo zdravlja nemaju svoje međunarodne kontakte, kao i da će istovremeno savremeni diplomata biti spsoban da barata sa detaljima iz oblasti koje se odnose na pojedina ministarstva.

Novi pojam “Polilateralizam” koji u svojoj studiji razvija Geffrey Wiseman, pored tradicionalno centralizovanog od strane države, bilateralnog i multilateralnog diplomatskog koncepta, i prakse koja treba da bude komplementarna sa eksplicitnom zabrinutošću za buduće djelovanje diplomatije i diplomatske odnose. On smatra da buduće diplomate pored djelovanja na polju bilaterlanih i multilateralnih odnosa moraju da u većoj mjeri ostvaruju svoju vještinu u polilateralnom polju koji predstavlja odnose između država i drugih entiteta. To će znatno doprinjeti dodatnom smanjenju monopola pojedinih država u duhu međunarodnih odnosa kao i da sve veći broj aktera na međunarodnoj sceni neće više zavisiti od države da bi predstavili ili se borili za svoje interese. Veliki broj entiteta danas ima sopstvenu spoljnu politiku. Agenti im znatno pomozu u tome jer ne posjeduju određen broj vještina koje odlikuju tradicionalne diplomate. Post meodrna diplomatije je moguće da će postati profesija, koja tekođe predviđa uključivanje agenata koji nisu angažovane u okviru diplomatskog servisa, već u određenim međunarodnim organizacijama, NVO sektoru, biznisu, sportskim federacijama i drugim entitetima koje djeluju na međunarodnom nivou.

Međutim savremeni diplomata treba da bude sposoban da na međunarodnom nivou snosi političke posljedice i moguće trgovinske ponude ili specifične aktivnosti u različitim

oblastima. Ovakav pristup može uspostaviti dobru konekciju sa instrumentima tradicionalne diplomatije, npr. Ako konkretne mjere treba da bude objašnjene ili "DEMARSH" treba da bude isporučen zemlji domaćinu. Diplomate treba da uče ovaj novi model saradnje sa svojim kolegama iz ostalih ministarstava. Moderni diplomati moraju da nauče da dijele svoje nadležnosti sa drugim zvaničnicima ukoliko ne žele da postanu suvišni. Oni moraju da vode brigu o tome da učine jasnim kolegama iz drugih ministarstava kakvu pomoć i korist mogu pružiti kolegama.

Za mnoge posmatrače moderno značenje elektronskih komunikacija stvorilo je ogromne strukturne promjene u okruženju u kojem diplomate funkcionišu. Diplomate nikad neće pobijediti u trci sa novinarima. Saopštenja za javnosti nisu usmjerena protiv diplomata. Mediji i diplomatija su komplementarni u odnosu jedna na drugu i otakođe zavise jedna od druge. Moderni diplomata treba da bude obučeni i da upražnjava redovne press konferencije. Diplomate će koristiti njihove specijalne povjerljive kontakte, uživljavanje koje će izgraditi u odnosu na zemlju prijema i njene političke klase, da bi izvještavali o dugoročnim trendovima, unaprijeđenje analiza, i najvažnije da predlažu modalitete za reakciju, i da opišu scenario za buduće dešavanja da nagovjeste upozorenje o određenom razvoju događaja koje može biti prednost ili opasnost za interes njegove sopstvene zemlje. Diplomate moraju imati takođe hrabrosti da rukuju sa lošim vjestima, Oni moraju imati integritet da iskoriste povoljan međunarodni trenutak da signaliziraju razvoj događaja zemlji pošiljaocu ukoliko može doći do određenih problema po samu zemlju ili po njene interese.

Globalizacija međunarodnih odnosa, internacionalizacija nacionalnih politika i rastuća zabrinutost, da globalni problem zahtjevaju globalna rješenja, signirajući novu važnu funkciju diplomatije. Diplomate treba da postanu menadžeri globalizacije, i biće predodređeni da funkcionišu u okvirima globalnog sela u kojem svi živimo. Razoružanje, vojni standardi, mjere u borbi protiv međunarodnog terorizma, organizovanog kriminala, trafikinga, ljudi oružja i narkotika, zaštita ljudskih prava, prevencija protiv klimatskih poremećaja i globalnog zagrijavanja, promocija održivog razvoja, prevencije konflikta, razvojne saradnje, održavanje mira, mirovne misije, osiguranje stranih investicija, pitanja spoljne trgovine, itd.

Diplomate treba da prate i da se usavršavaju iz gore pomenutih oblasti i da se njima proaktivno bave, da ih promovišu, da uključe javno mišljenje i da savjetuju donosiocima odluka na političkom nivou. Oni treba da brinu o globalnim trendovima i interesima i šta oni znače za njihovu zemlju. Ovo pitanje se definiše kroz kombinaciju bilateralnih, multilateralnih i polilateralnih diplomatskih aktivnosti, uključujući i NVO sektor, intelektualna udruženja, i neke nezvanične entitete. Na ovaj način se premošćuje tradicionalna podjela između domaćih i spoljnih poslova, gdje spoljni poslovi umjesto "Čuvara" funkcije spoljnih poslova koordinišu odnose van granica zemlje.

U kontekstu multilateralne diplomatije postojeća scena transnacionalnih odnosa je razlog zabrinutosti velikog broja intelektualaca sa obje strane okeana. Postoji stvarna razlika u prilazu u odnosu na međunarodno pravo, međunarodnim organizacijama i



multilateralnoj diplomatiji. Ova različitost u pogledima može biti dokazana znatnim brojem primjera. Smanjenje emisije ugljen dioksida (Kyoto Protocol); Uspostavljanje Međunarodnog Krivičnog Suda; pravo diplomatske zaštite građana jedne zemlje koji žive u drugim zemljama; Borba između WTO i SAD. Na svim ovim pitanjima srećemo se sa kontinentalnim razlikama.

## **UTICAJ INFORMACIONIH TEHNOLOGIJA NA DIPLOMATSKI OPERATIVNI SERVIS**

Na prvi pogled bi izgledalo je da se diplomatija ne bi promjenila da nije došlo do uticaja koji je na nju izvršila revolucija u IT tehnologijama. U jednom dijelu to je i tačno, sve dok ne sagledamo neke usporedive faktore, kao što su spore generacijske promjene u poređenju sa sektorom biznisa kao i posebno relevantni vremenski faktori u diplomatskoj proceduri. U diplomatiji, više nego u nekoj drugoj profesiji, brzo donošenje odluka nije neophodno i nije najbolje riješenje. Mnogo važnije treba da imamo na umu da mnogo više u diplomatiji nego u nekoj drugoj profesiji treba uvažiti ljudski faktor i ljudski predlog koji igra jako značajnu ulogu. Ovi lični kontakti, ljudska ekspertnost i iskustvo, postavljeni kao kontrola i povratni mehanizmi, karakteristični za diplomatsku praksu će i dalje nastaviti da vrše uticaj preko diplomatije kao i rekonstrukciji diplomatske prakse kao suptilnu i kompleksnu vježbu.

### ***Internet ako kao informacioni vodič za diplomate:***

Danas je postao standard da moderni diplomata ima mozaik na svom računaru sastavljen od ikona razvrsnih novinskih agencija u svijetu i da prvo što uradi ujutro jeste upravo isčitavanje sadržaja. Drugo svaki diplomata na svom računaru ima "Home Page" na kojoj se nalazi institucija, organizacija koja je bitna za njegov ili njen posao, kao i adekvatna lista "Favorites" koja je takođe sadržana od prioriternih web adresa. Diplomate su danas elektronski povezane sa kolegama širom svijeta i na taj način mogu lako i efikasno doći do odgovarajuće informacije. Konačno diplomate se ne moraju opterećivati sa skeniranjem, kopiranjem raznih dokumenata. Sve te informacije se nalaze na Internetu i svakako da treba da budu sortirane i sadržane u određene izvještaje. Diplomacija se mora skoncentrisati na pisanje dubokih analiza i preporuka za određene akcije kao i reakcije.

Dok prikupljanje informacija predstavlja veoma lagan posao, upravljanje informacijama jeste i nastaviće da bude sve više bitan. Nova elektronska procedura u vezi selektiranja i rukovanjem informacijama treba da bude uspostavljena. Ona mora da sakupi i sačuva sve bitne informacije koje se odnose na rad organizacije ili institucije za koju diplomata radi kao da budu dostupne svima koji su sunutar organizacije. Ovaj sistem je izuzetno komplikovan i povjerljiv i iziskuju posebnu pažnju. Iz tog razloga se posao IT menadžera mora jasno definisati u hijerarhiji ministarstva spoljnih poslova.

Ukoliko se sada zadržimo na radu unutar ministarstva spoljnih poslova postavićemo glavno pitanje koje se odnosi na uvođenje Intraneta. U ministarstvu spoljnih poslova Austrije koje se smatra jednim od najrazvijenijim u tehnološkom smislu, svaki službenik visokog ranga kao i diplomate van zemlje koje se nalaza u službi su povezani elektronskim putem. Pored elektronske pošte, u ministarstvu su uvedeni elektronski fajlovi, koji dovode do ubrzanja procesa donošenja odluka bez papira koji treba da šeta po kancelarijama od dna do vrha.

Uvođenje Intranet Sistema doveo je do najvažnijih promjena u diplomatskom servisu. A oni su:

- Direktni kontakti između svih službenika, bez potrebe za autorizacijom, dovoljno je prijem ili slanje pošte kao autorizacija na određenu adresu. Rezultati su visok stepen motivacija, smanjenje gubljenja vremena, i veliki stepen odgovornosti posebno za malđe kolege;
- Razvio je unificirani stil pisanja izvještaja;
- Službenici koji rade na istom pitanju širom svijeta mogu nezavisno od lokacije na kojoj se nalaze, da rade zajedno na pisanju izvještaja za ministra, nacrt političkog stava ili čak generalni stav. Došlo je do efektivnijeg i bržeg povezivanja sjedišta centralne administracije i misija izvan zemlje;
- Struktura ministarstva i linije komande prema misijama su promjenjene;
- Uvođenje nezavisnih struktura koje obrađuju određeno pitanje na određenoj geografskoj lokaciji diplomata uključuje: ograničenu u geografski disperzovano iskustvo ili akademsko obrazovanje u posebnim oblastima, npr. Međunarodno pravao. Elektronskim putem ono može biti nadopunjeno iz bilo kojeg geografskog područja, od strane eksperata koji rade u diplomatskom servisu i ujedno omogućuju određen vid specijalizacije za one koji su uključeni u proces.
- Uvođenje Intranet servisa vodi ka slabljenju individualnih autoriteta i iziskuje timski rad. Organizacije koje obrađuju određeno pitanje će promijeniti odnos sa ministarstvom i misijama po svijetu;
- Misije treba da budu bolje integrisane u cjelovitu strukturu ministarstva uključujući i process donošenja odluka;
- Integrisani menadžment treba da ojača standardnu funkciju misija po inostranstvu u odnosu na njihovu geografsku lokaciju kao i kombinovanje ove funkcije sa misijama koje osnivaju za rješavanje određenog pitanja ili projekata.

U okviru EU je uspostavljen Korenspondencioni Centar koji služi za razmjenu informacija objašnjenje određenih pozicija po pitanju Zajedničke spoljne i bezbjedonosne politike. Sva ministarstva spoljnih poslova zemalja članica, Sekretarijat Savjeta i Komisije su povezani u jednu mrežu. COREU Sistem je ubrzo prerasto u savršenu informacionu mrežu koja služi kao baza za kreiranje svih važnih papira: preporuka, EU Stavova i DEMARSH-a.

HIPERLINKOVI

Sa daljim prednostima korišćenja IT tehnologije i hiperlinkova u informativnim zabilješkama obezbjeđiće dodatne mogućnosti. Hiperlinkovi mogu čitaoca voditi kroz posebne paragrafe obimnih dokumenata, obilje materijala i drugih bitnih izvještaja. Ova tehnika ima potencijal da suštinski promejni način izvještavanja i razmjene informacija.

## WEB SAJTOVI

Gotovo većina Ministarstva spoljnih poslova i misija, ambasada imaju svoje Web adrese. One posjeduju važne informacije koje oslikavaju njihovu funkciju: prezentacija vodećih ličnosti, fotografije i biografje, listu ambasada, radno vrijeme, uputstvo ukoliko imate neki konzularan problem, kao prezentaciju određenih političkih stavova kao na primer:

- Predstavljanje određenih stavova i pozicija po doređenim pitanjima sa tačnim hiperlinkovima;
- Postavljanje važnih informacijai članaka koji mogu biti od koristi za posjetioce Web adrese: statistički podaci, arhivska građa;
- Publikovanje originalnih zvaničnih stavova;
- Vodiči za posjetioce sajta putem određenih linkova koje vlasnik sajta želi da promoviše;
- Kreiranje određenih interaktivnih programa kako bi se interes spoljne politike što jasnije generisao i kako bi se uključilo mišljen je određenih javnosti, kao npr: Web chat sa ministrom, pisma i obraćanja ministru putem elektronske pošte.

Web sajtovi imaju veoma važnu funkciju u predstavljanju zemlje, što je jedna od tradicionalnih funkcija diplomatije. Web sajtovi moraju biti profesionalno postavljeni i popunjeni. Potrebno je da postoji čvrsta veza između Web sajta ministarstva i diplomatske mreže kako ne bi došlo do kontradiktornosti i kako bi se demonstrirao korporativni identitet.

## PREGOVARANJE PUTEM INTERNETA

Unutar EU je instalirana odlično korišćen sistem elektronske pošte: gdje se u mnogim domenima spoljne politike saradnja ostvaruje preko određenih radnih grupa. Oni se svakako sastaju u Briselu periodično tokom redovnih sastanaka. Između tih sastanaka članovi radnih grupa su u stalnom kontaktu jedni sa drugima preko COREU (corenspondence EU – EU korenspodencija), ili čak preko elektronske pošte što je manje fomalno, ili čak komentarima na određene stavove koji su predstavljeni od strane onog koji predsjedava radnom grupom. Kada se ponovo sastanu pred sobom imaju tekst nad kojim imaju najveći dio usaglašenih stavova tako da se tokom svojih diskusija mogu skoncentrisati glavne tačke razilaženja.

Tehnika putem koje se dolazi do usaglašenih tekstova preko radnih grupa se takođe može integrisati preko IT tehnologija u proces pregovaranja. Mada još uvijek postoji limitirano praktično iskustvo korišćenja IT tehnologijeu pregovorima.

Prednosti pregovaranja putem interneta:

- koncentracija na sadržaj i problem, bez emocionalnog naboja;

- jasnoća, racionalnost u formulacijama, manje nerazumjevanja;
- veća zastupljenost tekstualnih predloga;
- transparentnost, veća preglednost i jednak status svih učesnika nad tekstom ili predlogom kao i mogućnost automatskog unošenja promjena i usvojenih predloga;
- Svaka delegacija može da se uključi u rad kada to njoj odgovara jer vremenska razlika može biti samo prednost;
- Lakša metoda odlazanja do konačne verzije teksta;
- Više do dvije strane mogu da učestvuju;
- Velika ušteda finansijskih sredstava.

*Preduslovi:*

- partneri moraju imati zajednički pogled na svrhu pregovora kao i vremeski okvir;
- Pravila pregovaranja se moraju unaprijed znati, ko su aktivni pregovarači, sa kim se tekst o kojem se pregovara može dijeliti, i ko donosi glavni tekst?
- Bitno je imati ključnog fasilitatora koji ima kontrolu tokom procesa i podsjeća na saastanke kako da je to potrebno;
- Osnovno povjerenje tokom pregovora mora postojati između partnera koje se treba uspostaviti tokom sastanaka licem u lice a kasnije i tokom individualanih susreta;
- Unutar delegacije mora da bude jasno razumjevanje kao i znanje o hijerarhiji unutar tima i regula koji ne dozvoljavaju ponovno vraćanje na početak.

*Upravljanje znanjem:*

Moderna komunikaciona tehnologija nudi lagan i brzi uspjeh u polju prikupljanja informacija kao i brzu metode razmjene istih. Prikupljanje informacija postaje lakše, upravljanje sa njima mnogo teže. Problem se naravno sastoji u tome kako sa "World Wide Web"-a filtrirati informacije koje su bitne za diplomatiju, i kako iste informacije iz različitih sfera sakupiti u jednu. Modrne organizacije su zantno promjenile svje afinitete u odnosu na to koliko je osoba koja radi na polju IT pametna da razdvoji informacije koje se odnose na samu organizaciju od onih koje su bitne za upravljački tim. Ovakav pristup u stvari predstavlja najveći izazov za budućeg diplomatu.

Brži pristup informacijama kao i brži transfer informacija putem Interneta i Intraneta je takođe promjenio strukturu ministarstva spoljnih poslova sa diplomatskom mrežom. Protok informacija ne može još zadugo biti monopolizovan i kontrolisan po hijerarhiskim pozicijama. U modernoj diplomatiji, kao i u modernom svijetu biznisa, potrebno nam je manje hijerarhije a više timskog rada. Svakako ne smatramo da je centralna figura ili centar moći nebitan, ali treba postaviti pitanje šta je centar, šta je to što je bitno. Svakako hijerarhija koja sama odlučuje koje će informacije saopštiti zaposlenima u sopstvenim strukturama nije dobra. Potrebno je razvijati koncept timskog rada. Korišćenje novih komunikacionih tehnologija u svakodnevnom radu je doprinjelo da se timski dio rada više upražnjuje i jača. Samo servisi koji budu zanemarili formalnu hijerarhiju i uspostavili koncept održivosti će opstati i moći da koriste nove mogućnosti.

## **NOVA EVROPSKA DIPLOMATIJA**

**U poglavlju IV Institucije i tijela EU nacрта Ustava radenog za potrebe Evropske Komisije od 28 juna 2004.godine piše:**

### **ODJELAJK I Institucionalni okvir u Članu I-19 pod naslovom »Institucije Unije«**

1. Unija će imati institucionalni okvir koji će imati za cilj:

- Da promoviše nejne vrijednosti
- Da unaprijeđuje njenen ciljeve
- Da služi interesima kako građana EU tako i državama članicama
- Da osigura koenzistenciju, efektivnost i kontinuitet njene politike i aktivnosti.

Institucionalni okvir uklkjučuje: Evropski Parlament, Savjet Evrope, Ministarski Savjet, Evropska Komisija, Sud Pravde Evropske Unije.

2. Svaka institucija će raditi sa limitirajućim moćima potvrđenim u Ustavu, u komforu procedure i uslova koji se nalaze van njega. Institucije će praktikovati zajedničku i iskrenu saradnju.

### **U Članu I-28 pod naslovom »Ministar Inostranih Polsova Evropske Unije«**

1.Evropski Savjet, kvalifikovanom većinom, uz saglasnost Predsjednika Komisije, postavlja ministra inostranih poslova. Evropski Savjet može na isti način smjeniti ministra inostranih poslova.

2.Ministar inostranih poslova EU će sprovoditi zajedničku spoljnu i bezbjedonosnu politiku Unije. On ili ona će doprinjeti njegovim ili njenim predlogom izgradnje te politike, gdje će on ili ona voditi računa kao mandatar Savjeta. Isti će primjenjivati zajedničku bezbjedonosnu i sigurnosnu politiku.

3. Ministar inostranih poslova unije će predsjedavati Savjetom za spoljne poslove

4. Ministar inostranih poslova Unije će biti jedan od potpredsjednika Komisije. On ili ona će osigurati koegzistenciju spoljnih aktivnosti Unije. On ili ona će biti odgovorni unutar Komisije za odgovorne službenike za poslove spoljnih odnosa kao i za koordinaciju pitanja spoljnih aktivnosti Unije. Upotrebom ovih odgovornosti unutar Komisije, i samo za ove odgovornosti, Ministar inostranih poslova Unije će se graničiti sa procedurom Komisije koji se u velikoj mjeri pomnije u paragrafu 2 i 3.

**DELEGACIJA EVROPSKOG PARLAMENTA ZADUŽENA ZA PITANJE USTAVA**  
**Sekretariat**

**Predmet: Kratak pregled Ustava EU usvojenog od strane Evropskog Savjeta u Brislu, 17/18 Juna 2004. godine**

### **Evropski Ministar inostranih poslova**

Jedna od najvećih institucionalnih inovacija u novom Ustavu EU jeste svakako uvođenje institucije Ministra inostranih poslova, koga će postavljati Evropski Savjet kvalifikovanom većinom uz saglasnost Predsjednika Komisije. On će voditi zajedničku spoljnu i bezbjedonosnu politiku, predsjedavati Savjetom za spoljne poslove i obavljati funkciju potpredsjednika Komisije. Predlaže se da nju ili njega postavlja Evropski Parlament kolektivnim glasanjem kao i mogućnost da ga isti razrješuje.

U dvostrukoj ulozi u Komisiji i Savjetu on ili ona će biti odgovorni da sprovedu spoljnu politiku Unije u cjelosti. On ili ona će imati moć predlaganja, predstavljanja Unije samostalno ili pred Komisijom, i biće zadužen za Spoljni ili diplomatski servis Unije. Servis će se sastojati od zvaničnika iz odgovarajućih odjeljenja iz Sekretarijata Savjeta i Komisije, kao i osoblje sekundirano od strane nacionalnih diplomatskih servisa. Njegova organizacija i djelovanje će biti vođeno odlukom Savjeta poslije prihvatanja mišljenja Evropskog Parlamenta i potvrđivanja Komisije.

## **Spoljna politika**

### **Spoljno djelovanje**

Najradikalnije promjene učinjene u Ustavu nalaze u dijelu koji tretira spoljno djelovanje, čak više nego u smislu institucionalne modifikacije, značajno u kreiranju mjesta ministra spoljnih poslova, nego u poboljšanju procedura koje će praktično ostati nepromjenjene. Uloga Evropskog Parlamenta u spoljnoj politici se neće promijeniti u osnovi, već će imati istaknutu ulogu u zajedničkoj trgovinskoj politici Unije, kao i u zaključivanju međunarodnih ugovora.

### **Zajednička spoljna i bezbjedonosna politika**

Implementacija ZSBP, jednoglasno od strane Evropskog savjeta ili odlukom Savjeta, izuzev u slučaju definisanim Ustavom ili gdje Evropski Savjet odluči drugačije, neće biti predmet uobičajene pravne procedure. Evropski parlament će od sada biti konsultovan kao sastavni dio pravca odlučivanja. Neka nova pravna baza će biti kreirana: solidarnost između država članica u slučaju terorističkih napada ili prirodnih katastrofa, kao i međunarodni ugovori sa zemljama susjedima.

Bezbjedonosna politika će biti modernizovana u brojnim oblastima:

- Ažuriranje Petersburškog pitanja ( dodatne reference na pitanje uključivanja procesa razoružanja, vojni savjeti, post konfliktna stabilizacija i borba protiv terorizma, uključujući i akciju nadziranja van teritorija Unije u trećim zemljama);
- Kreiranje nove forme u smislu fleksibilnosti i saradnje u dijelu odbrane;
- Mogućnost da Savjet povjeri određenom broju zemalja članica zadatak da zastupaju vrijednost Unije.
- Mogućnost kreiranja, odlukom Savjeta usvojenom od strane većine, stalne strukture odnosa saradnje između zemalja koje ispunjavanju kriterijume i koje se slažu u odnosu na sposobnost vojne angažovanosti u aneksu Protokola sadržanog u Ustavu.
- Uvod u bližu saradnju u sferi recipročne odbrane, predočene u posebnosti obaveze za pružanje pomoći državama članicama u slučaju vojne agresije na njenoj teritoriji
- Kreiranje fonda za vojnu bezbjednost odvojeno od Budžeta Unije.
- Kreiranje Evropske agencije za naoružanje, istraživanje i vojnu sposobnost.

- Definisane procedure povećaje udjela u budžetu unije.

## **PRAVCI BUDUĆEG RAZVOJA EVROPSKE DIPLOMATIJE**

Unutar Evropske Unije kod pojedinih političara naročito onih iz opozicije kao i kod većine novinara postalo je rutinsko pitanje da li treba imati ambasade po glavnim gradovima zemalja članica. Veliki broj političkih aktivnosti je skoncentrisan u Brislu sa aspiracijama da se uspostavi zajednička spoljna i bezbjedonosna politika, što dovodi u pitanje nastavak funkcionisanja nacionalnih ambasada jer se dovodi u pitanje svrha njihovih postojanja kao i troškova koje proizvode.

Najkrupnija pitanja kojima se opravdava postojanje nacionalnih ambasada u drugim zemljama EU su sljedeća:

- Izvještavanje o događajima i javnom mišljenju u zemlji prijema u pravcu donošenje odluka koje se odnose na pitanje EU;
- Analiza dugoročnih kretanja unutar sistema s posebnim akcentom na proces Evropskih integracija;
- Uticaj, kroz direktne kontakte i javnu diplomatiju na, nacionalnih priprema na proces donošenja odluka u Brislu;
- Nastavak predstavljanja intelektualnog i kulturnog identiteta zemlje koju ambasada predstavlja u segmentima koji podsjećaju na "Evropu kao majku zemlju";
- Promovisanje naučne saradnje;
- Promovisanje trgovine;
- Servisiranje Agencija za odnose s javnošću u Evropi gdje su mreže agencija postale izuzetno značajne; i
- Korišćenje konzularnog servisa, posebno za residence sa dužim boravkom.

Evropeizacija diplomatije će najvećim dijelom poduprijeti promjenu i samog tradicionalnog metoda diplomatije uopšte. Ove promjene su izazvane savremenim tehnološkim razvijem u transportu i informacionim tehnologijama. Na bilateralnom planu uloga stalnih diplomatskih misija se značajno promjenila i kao rezultat imamo mogućnost da lideri i zvaničnici između dvije zemlje mogu da komuniciraju bez akreditovanog posrednika u bilo kojem trenutku. Veći dio konzularnih i administrativnih pitanje se može riješavati uz pomoć IT (informacione tehnologije) opreme. Ono što ostaje kao potreba jeste kontakt sa vlastima zemlje prijema kao i sa pojedincima koji rade u konzularnom servisu. Takođe lična interakcija između lidera ne može biti prenošena preko Interneta. Zajedničko povjerenje i prijateljstvo je nešto što je danas postao trend u komunikaciji između dva lidera i to je ono što ostaje kao potreba psihofizičkog osjećanja, a koja se još uvijek ne može prenositi preko Interneta. Međutim IT je danas omogućio i malim zemljama da budu prisutene i da se njihov glas čuje.

Ono što predstavlja drugi fenomen jeste "Iluzija o familijarnosti". Modernog diplomatu često dovodi u nedoumicu tradicionalni način kontakata, jer bliski odnosi političara koji uspostavljaju jedni između drugih, rezultiralo je učestalim susretima na UN redovnih konferencijama ili pak unutar EU ili nekih drugih regionalnih inicijativa. Evropska Unija

je pravi primjer “odnosa unutar učionice”. Lična mreža političara, gdje jedni s drugima komuniciraju preko telefona, je dovela do nove strukture međunarodnih odnosa. Učestali i periodični sastanci generišu pitanje intimizacije ne samo političara kao kolega već njihovih načina mišljenja ili načina na koji vode politiku, motiva kao i pozadine donošenja određenih odluka koje su donošene od strane zemlje koju predstavlja.

Međutim, u praksi političari još uvijek rade i funkcionišu na fonu nacionalnih politika. Iluzija o intimizaciji je veliki izaozov jer jedino ambasade koje svojim kontinuiranim praćenjem i izvještavanjem, kao i snadbijevanjem matične zemlje informacijama mogu da dopru do političkih mišljenja i kategorija njihovih kolega. I jedino ambasade mogu da rade na rješavanju bilateralnog problema ili realizaciji bilateralnog dogvora, kao i da u svakom trenutku prate situaciju i izvještavanju o njoj.

Sljedeće pitanje na koje treba dati odgovor za zemlje koje su članice EU ili to namjeravaju da postanu jeste strukturna reforma Ministarstva spoljnih poslova. Najvažniji korak jeste uspostavljanje organizacione šeme za potrebe Zajedničke spoljne i bezbjedonosne politike kao i COREU sisteme komunikacije, (brza distribucija i reakcija), uključujući i uspostavljanje “Evropske korenspondencione jedinice” unutar političkog odjeljenja MIP-a. Za zemlje koje su članice potrebno je unutar MIP-a ili unutar vlade da postoji tehnički organ koji će biti spreman da realizuje proces predsjedavanja EU a za zemlje kandidate proces pregovaranja i ispunjavanja obaveza, što predstavlja koordinaciju, to je obično kancelarija za evropske poslove odnosno kancelarija za pridruživanje EU.

Kada govorimo o Evropskoj Diplomaciji moramo se osvrnuti na budućnost evropske spoljne politike. Konsolidacija na tom planu se dešava kao razvoj Evropske zajedničke spoljne i bezbjedonosne politike. Uticaj koji će ono izvršiti na tradicionalnu spoljnu politiku zemalja članica kretaće se u međudržavnim odnosima i onim sa određenim zajednicama. Drugi stub EU neće odmah nestati već će lagano gubiti svoju funkciju. Dugoročno posmatrano, politička unija će biti nezamisliva bez ujednačene spoljne politike kako i bez zajedničkog tržišta koje će biti bez trgovinske i tarifne politike ka inostranstvu. Kao najznačajniji argument uvođenja usaglašene zajedničke spoljne politike jeste svakako efektivnost koju će imati u odnosu na nacionalne spoljne politike. Ono što je najveći problem da bi EU postala “globalni igrač” jeste bolja i sadržajnija predstavljenost u svijetu. Sistem predsjedavanja na bazi rotacija ne odslikava i ne obezbjeđuje kontinuitet spoljne politike već je ostavljeno svakoj zemlji da odredi svoje prioritete tokom šest mjeseci predsejdavanja. Razlike i sličnosti između Visokog predstavnika i Komisionara za spoljne poslove., gdje imamo da Visoki predstavnik kao član komisije djeluje po mandatu Savjeta. Evropski diplomatski servis koji treba da bude uspostavljen će biti rukovođen od strane Visokog predstavnika i sastojće se od sljedeća tri elementa:

- integrisan od strane Generalnog Direktorata Evropske Komisije za spoljne poslove koji će korenspondirati sa Generalnim Direktoratom Sekretarijata Savjeta;
- Dalji razvoj Odjeljenja za planiranje u samostalno odjeljenje za analize u kojoj su zastupljene diplomate zemalja članica; i



- U trećim zemljama Delegacije Evropske Komisije će postati Delegacije Evropske Unije, koje će opsluživati cijelu uniju i sa uvedenim koordinirajućim funkcijama.

Predlog Evropske konvencije na ustavno pitanje je dovelo do preispitivanja uloge modernog diplomate kao i sastanci međuvladinih konferencija koje treba da definišu Zajedničku spoljnu i bezbjedonosnu politiku. Takva kretanja će mesumnjivo dovesti do rekonstrukcije i reorganizacije nacionalnih ministarstava spoljnih poslova država članica u pravcu istinske evropeizacije spoljne politike. Čak će i jedan broj važnih domena koji će nastaviti da funkcioniše u okviru pojedinih ministarstava spoljnih poslova biti bačen na kocku, jer nacionalni interes neće biti dijeljen sa interesom unije.

## **EVROPEIZACIJA KAO JEDAN OD MODELA BUDUĆE DIPLOMATIJE**

Evropeizacija kao model za budućnost diplomatije primjenjiv je posebno na najnapredniji dio zemljine kugle, Evropu. Unutar EU se trenutno vrši izmještanje nacionalnog diplomatskog servisa sa integrisanim međunarodnim servisom ili pak sa kompletnim zajedničkim servisom. To je svakako izazov za EU u svjetlu uvođenja funkcije ministra spoljnih poslova i sprovođenja zajedničke spoljne i bezbjedonosne politike EU. Unutar EU bilateralne diplomatske misije u pojedinim zemljama su prevaziđene posredstvom unutrašnjih komunikacionih aktivnosti kao i uvođenjem Zajedničke spoljne i bezbjedonosne politike za ujedinjenu Evropu.

Preko-nacionalna kolegijalna solidarnost članica Komiteta koji predstavlja stalnost COREPER Savjeta EU, posebno predstavlja jedinstveni efekat angažovanosti nacionalnih predstavnika u svim osnovnim aktivnostima koje izgrađuju Evropu.

U skladu sa nacrtom novog ustava Evrope, predviđena je funkcija evropskog Ministra inostranih poslova u Članu I-28. Ovaj Ministar će istovremeno biti i Vice predsjednik Evropske Komisije i biće odgovoran za sprovođenje Zajedničke spoljne i bezbjedonosne politike u cijelosti za koegzistenciju međunarodnih odnosa Evropske Unije i njeinih članica. Ministar će iznositi stavove EU na konferencijama i u međunarodnim organizacijama. U ispunjavanju svojih obaveza ministar će biti pomognut od strane Evropskog spoljnog akcionog servisa, koji će raditi u saradnji sa diplomatskim servisom država članica, naglašeno u člani III-296.

Čak i u Savjetu Bezbjednosti UN, u kojem su dvije države članice EU, Britanija i Francuska, stalne članice Savjeta Bezbjednosti, postojaće jasna razlika: "Kada Unija definiše stav po određenom pitanju koje se razmatra na dnevnom radu SB, stalne članice SB koje su istovremeno i članice EU će pitati Ministra spoljnih poslova Unije da iznese stav Unije što je ujedno i njihov stav, Član III-305.

Spolja posmatrano ovaj model izgleda kao unilateralna diplomatija. Odnosi unutar Unije su sve manje i manje diplomatski, u tradicionalnom smislu te riješi. Analitičari procesa Evropskih Integracija su zaključili da su administrativni sistemi zemalja članica EU postali toliko povezani da se pojedina sektorska pitanja iz politika zemalja članica koordiniraju preko nacionalnih granica bez uključivanja i prisustva akreditovanih diplomata.

Novi model diplomatije unutar Unije prolazi kroz proces izomorfizma. Koliko daleko ovaj proces integracije spoljne politike može da ide, govori i efekat centrifugalne sile

koju će prouzrokovati 10 novih članica, najvećim dijelom manje razvijenih i više nacionalistički Istočni dio Evrope.

Uprkos narastanju EU integracija, bilateralni odnosi evropskih zemalja, uključujući i one koju su postavili sopstvene bilateralne odnose preko misija u glavnim gradovima, će nastaviti da postoje, čak i u slučaju da se njihova uloga promjeni. Mnoge zemlje u Evropi, dijelom zbog fizičke lokacije i istorije, još uvijek razmišljaju o spoljnoj politici na bilateralnim osnovama. Konzularni poslovi i veliki broj kulturnih aktivnosti, naravno iziskuju bilateralnu formu odnosa. Zbog heterogenosti zemalja članica, što smatra bogatstvom Unije nemoguće definisati zajedničku kulturnu strategiju Unije. Bilateralne ambasade, koje sada regularno ugošćavaju službenike drugih vlada, odjeljenja ili agencija kao i profesionalne diplomate, mogu takođe pružiti mogućnost smještaja za prije pomenuta lica. Drugi razlog koji ide na ruku da bilateralne ambasade ostanu unutar teritorije EU jeste taj da postoji »iluzija familijarnosti« tokom procesa donošenja odluka u zemljama EU izazvanih regularnostima njenih sastanaka i frekventnošću konsultacija. Bilateralna diplomatija može biti korektivna pružati balans u odnosu na ove prezauzete efekte kalendara.

Ambasade pojedinih zemalja unutar EU izgubile su određene tradicionalne funkcije. Npr, Saradnje putem pisama i isporuka formalnih demarša.

Rasprostranjenost konsenzusa koji ostvaruje evropska saradnja, može opstati jedino kada je održiv i stabilan konsenzus. Izvjestaj, Paschke's sugerise potrebu za bilateralnim misijama u Evropskoj Uniji između zemalja članica,

kao i rast potrebe, zato što se povećava potreba vlada da objašnjavaju politiku svojih zemalja javnosti ostalih zemalja članica. EU ima poseban izazov u poštovanju ovog demokratskog deficita, rasprostranjenost percepcije koju podupiru politika i odluke u Briselu i u Strazburu bez adekvatnog učešća ili čak znanja, na masu evropskih građana. Veoma niska izlaznost an Izborima za evropski parlament posebno u zemljama koje su skoro primljene u EU npr. Poljska u kojoj je izlaznost svege bila 20 %, dovode do zabrinutosti. Ova reakcija može takođe biti reakcija na kompleksan proces evropeizacije. Bilateralna i multilateralna diplomatija u dijelu EU zemalja kao i diplomatija koja će biti ustavom uspostavljena treba da igraju veću ulogu unutar EU društva.

## **JAVNI DIPLOMATA**

Mnogi od već pomenutih razvoja događaja, približavanje između diplomatije i unutrašnje politike, novim vještinama koje diplomate moraju da razvijaju, revolucija u komunikacionim tehnologijama, dovodi do razvijanja jednog novog koncepta unutra međunarodnih odnosa i to javne diplomatije. Diplomata je danas glavni mediator i komunikolog u odnosu na poziciju zemlje koju predstavlja prema različitim sekcijama javnosti koje su politički informisane u zemlji domaćina. Biznis i plasman domaćeg kapitala je usko povezan sa ministarstvom spoljnih poslova zemlje domaćina. Javna diplomatija ima za cilj da objasni i podupre pozicije unutar vladinih krugova, parlamenta, političkih partija i sfere biznisa, medijskoj sceni, predstavnicima akademskog i kulturnog života. U tom pravcu diplomata mora da izgradi kultivisanu i jaku mrežu kontakata u

svim sferama društva sa mogućnošću da bude aktivno uključen u kreiranju javnog mišljenja u zemlji domaćina.

## KVALIFIKACIJE KOJE DIPLOMATA 21 VIJEKA TREBA DA POSJEDUJE

Tokom 20 vijeka, posebno u njegovoj drugoj polovini, diplomata je trebao da bude regrutovan iz »dobre porodice«, sa odlikama opšte kulture, ljubaznosti, sa izvrednim manirima i sa odličnim znanjem francuskog i engleskog jezika. Morao je posjedovati akademsko obrazovanje iz oblasti umjetnosti, istorije, prava koje su predstavljale odličnu osnovu za bavljenje diplomatijom.

Ulaskom u 21 vijek već počinje da nedostaje jasan profil ili opis profesionalnog diplomate. Mnogo toga počinje da zavisi o činjenice da li su u diplomate može imati povjerenja. Za specijaliste, ekstenzivno znanje po pitanju predmeta kojim se bave je neophodno, posebno u multilateralnom kontekstu je preduslov. Za opšte diplomate koji će i u buduće pripadati spoljnom servisu, opšte znanje o glavnim pitanjima međunarodne interaktivne saradnje je sada esencijalno bitna koako bi im omogućila da pregovaraju sa specijalistima, da prate realizaciju određenih dogovora i da rezultate realizaciju predstave na odgovarajući način. Istovremeno diplomate iz opšte struke moraju imati odgovarajuće znanje iz oblasti vođenja međunarodnih odnosa u smislu pravne regulative i instrumenata iz kojih se sastoje postignuti dogovori. I generalne i specijalizovane diplomate moraju da posjeduju osnovne kvalitete koje posjeduje dobar tradicionalni diplomata: ljubaznost, srdačnost, opšti kulturu, dobre manire, upečatljive vještine predavljanja, modernost, toleranciju, kurtoaziju, sposobnost da sasluša dugog, sportske navike, odlično zdravlje, sposobnost da duži dio vremena provede bez spavanja kao i sposobnost bryog oporavka od istog.

Novi profil diplomate koji treba da se bavi visokim nivoom haotičnog internog konflikta treba da bude bliži profilu delegata ICRC ili UNHCR. Mora biti sposoban da se savršeno brzo privikava kulturnom okruženju problema ili pitanjem kojim se bave kako ne bi trošio vrijeme i energiju, a time i stvarao lošu interakciju između strana. Takođe mora biti sposoban da živi u primitivnim i teškim uslovima, bez gubljenja pozitivnog duha i energije, i mora posjedovati dobor zdravlje kako se boravak u pomenutim okolnostima ne bi odrazio na njegovo zdravlje. Ovakavi uslovi naravno neće biti mogući za sve diplomate, posebno one koji su navikli da vode isključivo salonsku diplomatiju. Možemo slobodno reći da se profesija diplomate i vojnika sa visokim činovima sve više približavaju po pitanju vještina koje trebaju da posjeduju.

Ostaje izazov i pitanje da liće diplomate nove generacije, praćene stravičnim tehnološkim razvojem na svim poljima, uspjeti i da se otarase fizičkih susreta i komunikacije koje dovode po psihofizičkih pojava, kao što su intimizacija, zaljubljenost, itd., i uspjeti da ista osjećanja prenesu i korz virtuelni svijet interakcije.

**Mnoge** strukturne promjene u međunarodnim odnosima kao one koje treba da se dese, dovešće do promjene tradicionalnog načina mišljenja u diplomatskim krugovima:

- otvorenost nasuprot tajnosti, što znači iskrena volja za komuniciranjem sa interesnim javnostima i objašnjenje pozicije kao i postignutih rezultata;

- u vremenu opšte pokretljivosti građana diplomatija mora biti prepoznata kao servisna industrija koja pomaže građanima i daje im savjete;
- veliki značaj povezivanje i timskog rada je potisnuo hijerarhiju i proces donošenja odluka je postao esencijalno važan;
- kvalitet informacije a ne količina;
- diplomatija iziskuje jednakost rodne ravnopravnosti sa mogućnošću za izgradnju karijere.

Idelani novi diplomata treba da posjeduje sljedeće karakteristike: multidisciplinarno obrazovanje, jevičke vještine, strpljivost da aktivno sluša i posmatra, profesionalnost u interkulturalnom komuniciranju, osjetljivost na sociokulturne razlike, sposobnost za rukovanjem savremenim tehnološkim uređajima, snalažljivost u svim vrstama javnog nastupa, sloboda elitističkog ponašanja, orijentisanost ka servisu u kojem služi, visok stepen tolerancije, spremnost za dugoročno životno učenje, otpornost na stres, smirenost u kriznim situacijama, upravljanje vještinama, sposobnost za rad u timu.

Postavlja se pitanje da li diplomate treba da budu uopšteni ili specijalizovani. Najbitnije za diplomatu je daje sposoban da uspostavi saradnju. On mora da poznaje tokove globalizacije da donese prave zaključke i političke preporuke o međunarodnim događajima. Diplomata mora biti sposoban, kako u malim tako i u velikim timovima da bude lider. On mora biti ekspert za odnose s javnošću kao i znanje o spoljnoj politici. U Evropi diplomata mora takođe poznavati proces evropskih integracija. Takođe moraju dobro poznavati jezike. Diplomate generalnog profila moraju posjedovati znanje o ekonomiji i moraju biti dobri pregovarači i u teoriji i u praksi. U kratko diplomate generalnog profila u specijalisti u umjetnosti diplomatije.

Međutim u manjim diplomatskim servisima kakva će recimo biti crnogorski, potrebno je više akcenta staviti na diplomate specijaliste koji su eksperti u oblasti multilateralne diplomatije, međunarodnog prava, ekonomskih integracija, pitanja prostornog uređenja, ili razvojne saradnje. Oni takođe moraju biti spremni da budu poslani na bilo koje mjesto na kojem se otvori pitanje za koje su specijalizovani.

Treninzi za buduće diplomate treba da korenspondiraju sa novim izazovima. Oni moraju da imaju multidisciplinarno obrazovanje u osnovi. Obavezni treninzi treba da se uvedu u oblasti jezika, kao i između narodnih odnosa, ekonomije, konflikta, kriza i menadžmenta. Diplomate moraju da budu potkovane znanjem o istoriji diplomatije, i imaju znanje o Evropskom i međunarodnom pravu, uključujući i ljudska prava i međunarodne trgovinske obaveze. Održivi razvoj, pitanje upravljanja energijom, zaštita životne sredine, klimatskim poremećajima, ekonomije, razvojne saradnje su neophodni za obavljanje dnevnih poslova.